

Uvodnik

Dejana Bouillet i Ana Širanović
Odsjek za pedagogiju
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Sustavan pristup kontinuiranom profesionalnom razvoju odgojno-obrazovnih djelatnika važna je pretpostavka poticajnoga, uključivoga i pravednoga okruženja za učenje i razvoj. Takav pristup dugoročno pridonosi smanjivanju obrazovnih nejednakosti i socijalne isključenosti djece u nepovoljnome položaju, među kojima su i djeca migrantskoga porijekla. Kontinuirani profesionalni razvoj odnosi se na cijeli niz različitih odgojno-obrazovnih aktivnosti i strategija kojima je cilj unapređivanje znanja, vještina i razvijanja novih profesionalnih stavova i vrijednosti odgojno-obrazovnih djelatnika, s krajnjim ciljem poboljšanja obrazovnih ishoda za svu djecu. Zato se sve više pozornosti usmjerava na utvrđivanje komponenti i metoda profesionalnoga razvoja koje pridonose promjenama odgojno-obrazovnih praksi. Preferiraju se interaktivni pristupi uz primjenu participativnih metoda učenja koje se temelje na profesionalnome iskustvu odgojno-obrazovnih djelatnika, potiču njihovo aktivno sudjelovanje u upravljanju vlastitim učenjem te procjenama samoga procesa i učinaka učenja.

Profesionalni razvoj u području osiguravanja primjerene podrške djeci migrantskoga porijekla u ovoj se knjizi analizira iz perspektive odgojno-obrazovnih djelatnika i korisnika (djece migrantskoga porijekla i njihovih roditelja/skrbnika), kako bi se osigurala na dokazima utemeljena osnova za razradu programa e-učenja i pripremu preporuka donositeljima odluka radi doprinosa promjenama praksi ranoga i predškolskoga, osnovnoškolskoga i srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja. Osiguravanje primjerene podrške djeci migrantskoga porijekla temelji se na teorijskome **modelu interkulturnoga odgoja i obrazovanja koji obuhvaća 5 dimenzija** (Banks, 2014):

- **integracija sadržaja:** odnosi se na zastupljenost odgojno-obrazovnih sadržaja, materijala, koncepata i vrijednosti različitih kulturnih grupa u kurikulumima ranoga i predškolskoga, osnovnoškolskoga i srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja
- **konstrukcija znanja:** odnosi se na shvaćanje znanja kao socijalne konstrukcije koja je podložna promjeni (rekonstrukciji) i ovisna o kontekstu, u kojemu značajnu ulogu imaju odgojno-obrazovni djelatnici i djeca kao aktivni kreatori
- **pravedna pedagogija:** odnosi se na kompetenciju odgojno-obrazovnih djelatnika da u odgojno-obrazovnome procesu primjenjuju različite oblike i stilove odgoja i obrazovanja s obzirom na razvojne, kulturne i socijalne razlike među djecom
- **smanjenje predrasuda:** odnosi se na mijenjanje predrasudnih stavova dionika odgojno-obrazovnoga konteksta i afirmiranje pozitivnoga odnosa spram različitosti bilo koje vrste, što se postiže aktivnošću odgojno-obrazovnih djelatnika i korištenjem različitih metoda odgoja i obrazovanja

- **osnaživanje institucijske kulture:** odnosi se na shvaćanje odgojno-obrazovne ustanove kao zajednice koja dijeli određene vrijednosti, prepoznaje različitost kao bogatstvo i stvara specifičnu kulturu čijoj izgradnji doprinose svi njezini dionici.

Interkulturni odgoj i obrazovanje uvažavaju jedinstvenost svake osobe u procesu definiranja pedagoških načela i ciljeva odgoja i obrazovanja te u osmišljavanju i provedbi odgojno-obrazovnog procesa (Bartulović i Kušević, 2016). Riječ je o pristupu odgoju i obrazovanju koji je usmjeren na promicanje dijaloga i suradnje među pojedincima iz različitih nacionalnih kultura, naglašavajući važnost kulturne raznolikosti, komunikacije i razumijevanja u odgojno-obrazovnome procesu. U praksi, interkulturni odgoj i obrazovanje uključuju razvijanje skupova vještina i njegovanje vrijednosti povezanih s interkulturnom kompetencijom, interkulturnom komunikacijom, interkulturnim dijalogom, interkulturnim susretom i interkulturnom osjetljivošću pojedinačno i kolektivno uz potporu zajednica i institucija (Gube, 2023). Prema tome, **interkulturni odgoj i obrazovanje odnose se na svu djecu i ukupan odgojno-obrazovni kontekst, umjesto da adresira potrebe pojedinih skupina djece. Stoga je pogodan za odgoj i obrazovanje djece/učenika migrantskoga porijekla, ali i druge djece/učenika u nepovoljnome položaju.**

Knjiga je rezultat suradnje Ureda UNICEF-a za Hrvatsku i Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji su zajednički proveli program „Jačanje kapaciteta obrazovnog sustava za osiguravanje poticajnog, uključivog i pravednog okruženja za djecu migrantskog porijekla“, koji je sastavni dio programa „Podrška djeci i obiteljima u migracijama u procesu zaštite i integracije u Hrvatskoj“ koji je omogućen suradnjom Švicarskoga državnog tajništva za migracije i Ureda UNICEF-a za Hrvatsku, a financiran je sredstvima Vlade Švicarske Konfederacije.

U svrhu realizacije programa „Jačanje kapaciteta obrazovnog sustava za osiguravanje poticajnog, uključivog i pravednog okruženja za djecu migrantskog porijekla“ formiran je programski tim koji su činile djelatnice i djelatnici Odsjeka za pedagogiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Ureda UNICEF-a za Hrvatsku i dvije pridružene članice Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu.

Cilj programa bio je razviti na dokazima utemeljen program e-učenja za kontinuirani profesionalni razvoj stručnjaka u hrvatskome obrazovnom sustavu radi unaprjeđivanja kompetencija za omogućavanje zadovoljavanja individualnih potreba svakoga djeteta uz poštivanje i uvažavanje kulturnih razlika. Konceptualni okvir takve prakse nudi interkulturni odgoj i obrazovanje, koji obuhvaćaju svu djecu i cjelokupan odgojno-obrazovni kontekst. Nije usmjeren na potrebe pojedinih skupina djece, već stvara temelje za uključivo, pravedno i poticajno okruženje za sve. Upravo zato ovaj pristup posebno koristi djeci migrantskoga porijekla, koja su u središtu ovoga programa, jer pruža temelj za razumijevanje, djelovanje i odgojno-obrazovnu podršku svim dionicima obrazovnog sustava. Bilo da je riječ o djeci koja su u Hrvatsku stigla zbog rata, progona, spajanja obitelji, odgoja i obrazovanja ili drugih

razloga – ona dolaze u naše vrtiće i škole s mnogo pitanja i strahova, ali i nade. Topla riječ, osmijeh, razumijevanje i podrška mogu duboko oblikovati njihova iskustva i otvoriti vrata njihovoj budućnosti. Prvi je korak osiguravanja uvjeta za poticajno, uključivo i pravedno odgojno-obrazovno okruženje za djecu migrantskoga porijekla u hrvatskome obrazovnom sustavu analiza potreba odgojno-obrazovnih djelatnika, ali i sagledavanje perspektive djece migrantskoga porijekla koja su uključena u proces odgoja i obrazovanja u hrvatskim odgojno-obrazovnim ustanovama, kao i njihovih roditelja/skrbnika.

U cilju analize specifičnih izazova s kojima se suočavaju odgojno-obrazovni djelatnici i djeca migrantskoga podrijetla na različitim razinama odgoja i obrazovanja, provedeno je znanstveno istraživanje koje obuhvaća rani i predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski obrazovni sustav. U ovoj knjizi prikazani su rezultati toga istraživanja, provedenoga u svrhu:

1. identifikacije specifičnih znanja, vještina i resursa koji su odgojno-obrazovnim djelatnicima potrebni za implementaciju poticajnoga, uključivoga i pravednoga ranog i predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog interkulturnog odgoja i obrazovanja
2. utvrđivanja specifičnih odgojno-obrazovnih iskustava i potreba djece migrantskoga porijekla i članova njihovih obitelji za primjereno sudjelovanje u odgojno-obrazovnome procesu i ostvarivanje očekivanih ishoda učenja na razini ranoga i predškolskoga, osnovnoškolskoga i srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja
3. procjene ograničavaju li ili podržavaju obrazovne politike i dosadašnje prakse odgoja i obrazovanja poticajan, uključiv i pravedan rani i predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje djece migrantskoga porijekla.

Navedeno je ostvareno primjenom online upitnika, fokus-grupa i/ili intervjua odgojno-obrazovnih djelatnika, djece i njihovih roditelja/skrbnika te primjenom analize sadržaja zakonskih i strateških dokumenata, programa podrške i znanstvenih istraživanja relevantnih za uključivanje djece migrantskoga porijekla u hrvatski obrazovni sustav. Istraživanje je temeljeno na mješovitome kvalitativno-kvantitativnom pristupu, a u poglavljima koja slijede prikazani su rezultati istraživanja koji nude argumente i smjernice za daljnji razvoj hrvatskoga obrazovnog sustava u smjeru jačanja njegove interkulturalnosti.

U prvome poglavlju ove knjige Klara Lovrečki piše o potrebama odgojno-obrazovnih djelatnika zaposlenih u odgojno-obrazovnim ustanovama u Republici Hrvatskoj za profesionalnim razvojem u području interkulturnoga odgoja i obrazovanja. U poglavlju možete čitati o načinu na koji je primjenom Delfi metode konceptualiziran program za samostalno e-učenje i kako su identificirane teme programa. Naglašavanjem potreba za znanjima i vještinama vezanima za teme poput diferenciranih metoda poučavanja, razvoja jezičnih kompetencija inojezične djece i

učenika, pružanja psihosocijalne podrške i suradnje s roditeljima, odgojno-obrazovni djelatnici ocrtavaju važnost integriranoga interdisciplinarnog pristupa kvalitetnome interkulturnom odgoju i obrazovanju.

U drugome poglavlju Ana Blažević Simić analizira iskustva i potrebe odgojitelja i učitelja razredne nastave s uključivanjem djece/učenika migrantskoga porijekla u hrvatske dječje vrtiće i škole, usmjeravajući se na izazove prakticiranja interkulturnoga odgoja i obrazovanja u radu s djecom koja se nalaze u vrlo osjetljivome razvojnom razdoblju. Obje grupe sudionika istraživanja ističu jezičnu barijeru, potrebu znatnih metodičkih prilagodbi poučavanja djeci/učenicima migrantskoga porijekla te potrebu uspostavljanja kvalitetnih odnosa s djecom i roditeljima. Dodatno naglašavaju izostanak strukturnih rješenja i ukazuju na važnost kontinuirane podrške kako na razini obrazovnoga sustava, tako i u okviru institucije. Poglavlje nudi smjernice za prevladavanje prepoznatih izazova.

Marija Bartulović u trećemu poglavlju dodatno rasvjetljava perspektivu odgojno-obrazovnih djelatnika na višim razinama obrazovanja. U njemu možete čitati o načinima na koje izazove interkulturnoga odgoja i obrazovanja, s fokusom na učenike migrantskoga porijekla, doživljavaju i tumače osnovnoškolski učitelji predmetne nastave i srednjoškolski nastavnici. Njihove se perspektive tumače iz teorijske perspektive Banksova modela interkulturnoga odgoja i obrazovanja, koji naglašava važnost holističkoga, dubinskoga pristupa odgoju i obrazovanju učenika migrantskoga porijekla i pokazuje višestruke pozitivne implikacije ne samo za učenike migrantskoga porijekla već za sve učenike. Autorica pritom posebno akcentira prijeku potrebu pružanja kontinuirane podrške učiteljima i nastavnicima u prevladavanju izazova s kojima se u tome procesu svakodnevno suočavaju.

Glas i perspektivu učenika migrantskoga porijekla u ovoj knjizi zastupa Ana Širanović, koja u četvrtomu poglavlju piše o ostvarivanju prava na obrazovanje ovih učenika u interkulturnome odgoju i obrazovanju. Opisujući teškoće u praćenju nastave, komunikaciji s učiteljima i nastavnicima, vršnjačkim odnosima i mnogim drugim aspektima odgoja i obrazovanja o kojima su učenici migrantskoga porijekla govorili, autorica ukazuje na glavni resurs u prevladavanju tih teškoća, a to su njihovi učitelji i nastavnici te vršnjaci. Učenici migrantskoga porijekla osobito cijene spremnost učitelja i nastavnika da im pomognu u učenju hrvatskoga jezika, pritom pokazujući interes za to da i sami usvoje pojedine riječi i izraze jezika porijekla učenika. U kontekstu vršnjačkih odnosa, važno im je da ih domicilni vršnjaci prihvaćaju, druže se s njima i pokazuju pozitivan interes za njihovu zemlju i jezik.

U petome poglavlju Dorijan Vahtar i Dejana Bouillet čitateljima nastoje približiti perspektivu roditelja djece i učenika migrantskoga porijekla koji su bili spremni podijeliti svoja iskustva, nade i prepreke koje karakteriziraju njihov susret s hrvatskim obrazovnim sustavom. Autori argumentiraju višedimenzionalnost procesa sudjelovanja roditelja migrantskoga porijekla u institucionalnome odgoju i obra-

zovanju svoje djece, upućujući na načine na koje odgojno-obrazovne ustanove to sudjelovanje mogu olakšati i afirmirati.

Šesto poglavlje ove knjige prikazuje analizu stanja hrvatskoga obrazovnog sustava u domeni osiguravanja poticajnoga, uključivoga i pravednoga odgojno-obrazovnog okruženja za djecu migrantskoga porijekla, a uvelike objašnjava i kontekstualizira rezultate istraživanja prikazane u prethodnim poglavljima. Na temelju analize postojećih dokumenta, projekata i nacionalnih istraživanja grupa autora upućuje na potrebu snažnijega zagovaranja i adresiranja ove teme u svim segmentima obrazovnoga sustava – od donositelja odluka na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, preko znanstvene zajednice i organizacija civilnoga društva, do samih odgojno-obrazovnih ustanova i djelatnika, koji predstavljaju kako izvorište, tako i ishodište kvalitetnih interkulturalnih pedagoških praksi.

Na kraju, završno poglavlje nudi smjernice za jačanje kapaciteta obrazovnoga sustava za osiguravanje poticajnoga, uključivoga i pravednoga okruženja za djecu migrantskoga porijekla. Njihovo ostvarivanje traži angažman svih dionika obrazovnoga sustava, ali i društva u cjelini.

Nadamo se da će vas sadržaj ove knjige inspirirati na sudjelovanje i doprinos tome cilju.